

Πάροδος (στίχοι 192-436)

Η Πάροδος είναι το τραγούδι με το οποίο εισέρχεται στην ορχήστρα του αρχαίου θεάτρου ο Χορός, ο οποίος στην περίπτωση της συγκεκριμένης τραγωδίας του Ευριπίδη αποτελείται από Ελληνίδες γυναίκες, που έχουν βρεθεί στην Αίγυπτο, αιχμάλωτες ή αρπαγμένες από τις πατρίδες τους, και -όντας στην υπηρεσία του παλατιού- συντροφεύουν την Ελένη. Είναι οι πιο ταιριαστές συντρόφισσες που δίνει ο ποιητής στην ηρωίδα, για να τη στηρίζουν στο δράμα της. Είναι παράγοντας θετικός στο έργο. Δείχνουν πλήρη αλληλεγγύη στην πρωταγωνίστρια και γίνονται παράγοντας «παραμυθίας και ωφέλιμων συμβουλών σ' αυτήν, την ώρα της θλίψης και της αγωνίας.

Η Πάροδος έχει αρχικά τη μορφή του **κομμού** (δηλαδή, του θρηνητικού τραγουδιού). Σ' αυτόν τον κομμό συμμετέχουν η Ελένη και ο Χορός.

Στους στίχους 192-195 έχουμε την **προωδό**, όπου η πρωταγωνίστρια γεμάτη απελπισία ξεσπά σε θρήνο «*με θρήνους, με βόγγους, με δάκρυα*». Από σκηνοθετικής πλευράς, αυτοί οι στίχοι δίνουν την αφορμή για την εμφάνιση του Χορού.

Οι στίχοι από τον 196 έως τον 288 αποτελούν ένα **στροφικό σύστημα**.

Στην **α' στροφή** (στ.196-209) η Ελένη καλεί τις Σειρήνες και την Περσεφόνη, θεότητες του θανάτου, να συνοδέψουν το γοερό της θρήνο για τους αγαπημένους της που δεν υπάρχουν πια. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ποιητής αναφέρει και τα μουσικά όργανα, με τα οποία αποδίδεται ένας θρηνητικός σκοπός (φόρμιγγες, αυλούς και φλογέρες. Έτσι αποκτούμε μια ιδέα για τη μουσική επένδυση του τραγουδιού, που συνόδευε την κυρίως δράση στο έργο μας.

Στην **α' αντιστροφή** (στίχοι 210-223) εμφανίζεται ο Χορός των γυναικών. Αρχίζουν οι Ελληνίδες το δικό τους τραγούδι, αναφέροντας την αιτία που τις ώθησε

να έρθουν στη σκηνή του έργου μας: το σπαραχτικό θρήνο της Ελένης που τις συγκλόνισε. Στο σημείο αυτό ο ποιητής πολύ έντεχνα χρησιμοποιεί την παρομοίωση του θρήνου αυτού με το θρήνο της νεράιδας του δάσους που καταδιώκει ο τραγόμορφος-τραγοπόδαρος θεός Πάνας. Η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η πρωταγωνίστρια του δράματος, πράγματι είναι αντίστοιχη με αυτή του παραδείγματος. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση οι θεοί δρουν αυθαίρετα πάνω στη ζωή των πιο αδύναμων πλασμάτων.

Στη **β' στροφή** (στ.224-243) η Ελένη πληροφορεί τις γυναίκες του Χορού για τις δραματικές πληροφορίες που της έφερε ο Τεύκρος .Επαναλαμβάνονται οι γνωστές ειδήσεις για την καταστροφή της Τροίας, την αυτοκτονία της Λήδας, το θάνατο των Διόσκουρων και τον πιθανότατο χαμό του ίδιου του Μενελάου.

Στη **β' αντιστροφή** (στ.244-263) ο Χορός εκδηλώνει τη δική του λύπη για το δράμα της Ελένης. Αποδίδει τα βάσανα της ηρωίδας μας στις αντίξοες αποφάσεις της Τύχης και της μοίρας, από την πρώτη μέρα της ζωής της. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Χορός με το δικό του θρήνο κάνει ακόμα πιο θλιβερή την ατμόσφαιρα, γιατί επαναλαμβάνοντας, σαν την ηχώ, τα λόγια της Ελένης για το θάνατο όλων των αγαπημένων της προσώπων, επιτείνει ως το έπακρο τη δραματική της απελπισία.

Στην **επωδό** (στ.264-288) η Ελένη συνεχίζει το θρήνο της, αναφέροντας τους αιτίους για την τραγική της θέση. Μέσα από μια αναδρομική αφήγηση αναφέρονται η απόπειρα του Πάρη με τη βοήθεια της Αφροδίτης να την κατακτήσει, ερχόμενος στη Σπάρτη, αλλά και η απαγωγή της από τον Ερμή κι η μεταφορά της στην Αίγυπτο, παρά τη θέλησή της. Στο θρήνο ακούγονται και πάλι οι συμφορές Ελλήνων και Τρώων και η απατηλή εντύπωση που δημιουργήθηκε για τη δική της ευθύνη. Για ακόμη μια φορά η επανάληψη των συμφορών μέσα στη θλιβερή ατμόσφαιρα της πένθιμης μουσικής υπόκρουσης επιτείνει το δράμα της ηρωίδας. Είναι πολύ χαρακτηριστικός ο σκληρός χαρακτηρισμός της Αφροδίτης από την Ελένη. Η θεά της ομορφιάς και του έρωτα χαρακτηρίζεται ως η αρχική αιτία των συμφορών «*φόνισσα και δολοπλόκα*». Η απαγωγή της Ελένης, όπως σωστά παρατηρούν οι σχολιαστές του έργου, θυμίζει την αντίστοιχη της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα, δικαιολογώντας την εξ αρχής επίκληση της ηρωίδας στη συγκεκριμένη θεότητα του Άδη.

Ακολουθεί μια εκτεταμένη **διαλογική σκηνή Χορού-Ελένης** στους στίχους 289-371. Ο Χορός προσπαθεί να παρηγορήσει την πρωταγωνίστρια. Της συνιστά υπομονή και καρτερία στα βάσανά της . Η Ελένη, όμως, με έντονο τρόπο την απελπισία που τη διακατέχει. Με μια νέα αναδρομή στο παρελθόν θεωρεί αλλόκοτη ολόκληρη τη ζωή της από τη μέρα της γέννησής της. Ρίχνει τώρα την ευθύνη των συμφορών της στην Ήρα, αλλά και στην ομορφιά της. Καταριέται την ξακουστή και μοναδική αυτή ομορφιά! Θεωρεί ότι η ζωή της έχει περιέλθει σε αδιέξοδο. Υποφέρει πάνω από κάθε τι άλλο για την άδική κατηγορία που της φορτώνουν. Στερείται την πατρίδα και την ελευθερία της και διαπιστώνει με σπαραγμό ψυχής ότι δεν υπάρχει γι' αυτήν ελπίδα γυρισμού στη Σπάρτη, αφού χάθηκε ο Μενέλαος, ο μόνος άνθρωπος που θα μπορούσε να τη σώσει, αφού την αναγνωρίσει και μάθει τη φοβερή αλήθεια. Το δράμα κορυφώνεται στους στίχους 332-345, όταν η Ελένη ανακοινώνει την απόφασή της να

αυτοκτονήσει... Ο Χορός με ευαισθησία και αγάπη για την πρωταγωνίστρια καταβάλλει προσπάθεια να της αλλάξει τη γνώμη, να τη γλιτώσει από ένα απονενομημένο διάβημα και να τη στηρίξει ψυχικά. Τη συμβουλεύει να ζητήσει την προφητεία της μάντισσας Θεονόης.

Στο λυρικό (μουσικό) διάλογο που ακολουθεί στους στίχους 372-436 και είναι γνωστός με τον αρχαίο όρο «**αμοιβαίον**» (**άσμα**), η Ελένη δέχεται τη συμβουλή του Χορού. Ζητά από τις συντρόφισσές της να την ακολουθήσουν στο παλάτι. Εκφράζει ξανά τους φόβους της για την τύχη του Μενελάου, ενώ ο Χορός προσπαθεί να της δώσει ελπίδα. Η Ελένη αποφασίζει ότι μόνο η αυτοκτονία της μένει, αν μάθει οριστικά το θάνατο του συζύγου της. Βλέπει την αυτοκτονία σαν την τελική αιματηρή θυσία της στο βωμό των παράλογων απαιτήσεων των θεών. Ενώ ο Χορός ήδη αποχωρεί, η Ελένη κλείνει την πάροδο με τρόπο σπαραχτικό. Θρηνεί όλους τους νεκρούς του τρωικού πολέμου, ενώ την ίδια ώρα θρηνεί για τη δική της ομορφιά, που στάθηκε –αθέλητά της– η αφορμή που γύρευαν οι θεοί για να σπείρουν τόσο όλεθρο. **Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο η Ελένη τονίζει τις συμφορές των γυναικών Τρωαδίτισσών και Ελληνίδων εξαιτίας του πολέμου, στους στίχους 413-421, θυμίζοντάς μας διαχρονικά το δράμα του άμαχου πληθυσμού σε κάθε πόλεμο. Το αντιπολεμικό μήνυμα του Ευριπίδη γραμμένο την ώρα του πιο καταστροφικού αλληλοσπαραγμού των Ελλήνων της αρχαιότητας είναι για άλλη μια φορά ολοφάνερο και δυνατό.**

Στους στίχους 422-436 η Ελένη αποχωρεί από τη σκηνή συγκρίνοντας τη μοίρα της με τη μοίρα άλλων μυθικών πανέμορφων ηρωίδων, της Καλλιστώς και της Τιτανίδας. Βρίσκει ξανά τη δική της περίπτωση ακόμη πιο τραγική και αδιέξοδη.

Με την αίσθηση αυτή του αδιεξόδου κλείνει η Πάροδος. Κι ο θεατής που συμπάσχει με το δράμα των ηρώων του έργου αναρωτιέται ποια μπορεί να είναι η λύση. Έτσι με αγωνία περιμένει την εξέλιξη των γεγονότων στα επεισόδια που ακολουθούν.

Από μορφολογικής και υφολογικής άποψης η Πάροδος είναι ένα αριστοτεχνικά γραμμένο λυρικό και θεατρικό ποίημα του Ευριπίδη. Με κατάλληλα επιλεγμένες λέξεις, ουσιαστικά και επίθετα, δημιουργείται από τον ποιητή η ατμόσφαιρα του θρήνου, της απελπισίας και του αδιεξόδου, που δεν μπορεί να το ανατρέψει ούτε το παραμικρό ελπιδοφόρο φως.

Η μορφή του στίχου, όπως φαίνεται και από τη μετάφραση του Τάσου Ρούσσου, αλλάζει σε σχέση με τον Πρόλογο, γίνεται σύντομη και κοφτή, όπως στους θρήνους. Η παρομοίωση και ο παραλληλισμός ανάμεσα στην Ελένη και άλλες μυθικές θεές και ηρωίδες, όπως η Περσεφόνη, πετυχαίνουν το αισθητικό αποτέλεσμα που επιδιώκει ο ποιητής μας: δημιουργεί την ατμόσφαιρα της πλήρους αδυναμίας και απελπισίας των ανθρώπων μπροστά στις αυθαίρετες επιθυμίες των τόσο σκοτεινών υπέρτερων δυνάμεων που δυναστεύουν τη ζωή τους.